

Őslénytan - Régészet

Szeredi Anna és Ország János

Szegedi Karszt- és Barlangkutató Egyesület

*Alapfokú barlangjáró tanfolyam
2009. Orfű*

Őslénytan = Paleontológia

A földtörténeti múlt
növény-
és állatvilágát kutatja

Barlangi üledékek, felhalmozódások

- természetes üledékcsapda helyben keletkező: guanó
behordott: patak által vagy gravitációsan
- vadállatok ételmaradéka
pl.: bagolyköpet
- ősember gyűjtőhelyei

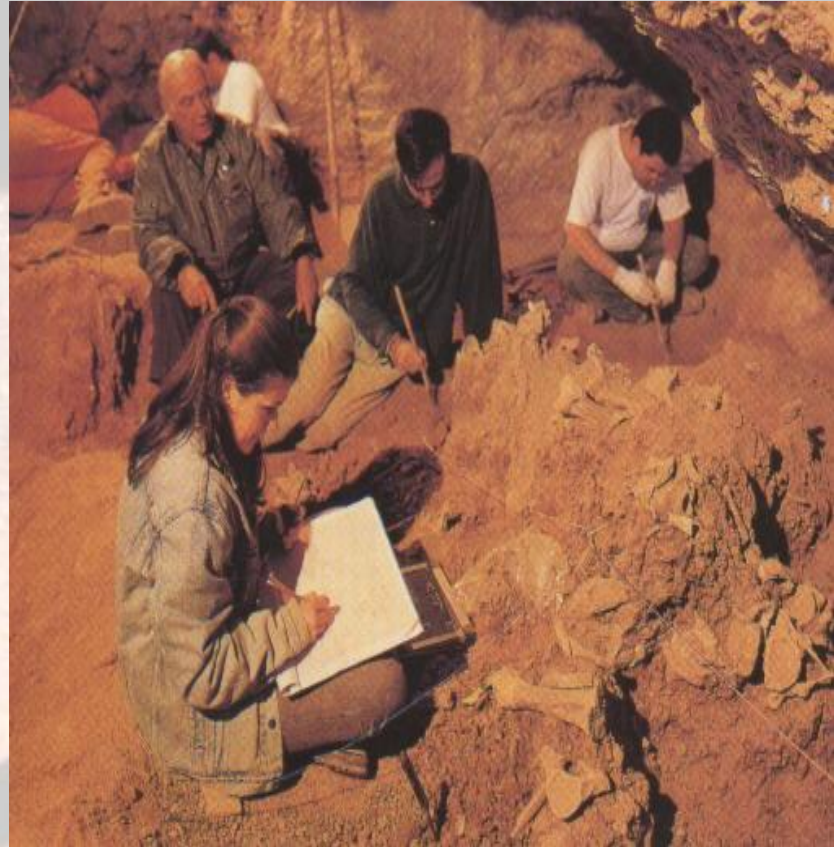
Kutatási módszerek

-tervszerű feltárás
(különböző korú, színű
rétegek különválasztása)

-lelet elhelyezkedésének,
mélységének, helyének
pontos rögzítése

-üledék aprólékos
átvizsgálása, iszapolása,
pollenvizsgálat, stb.

-következtetések

A környezetrekonstrukció módszerei

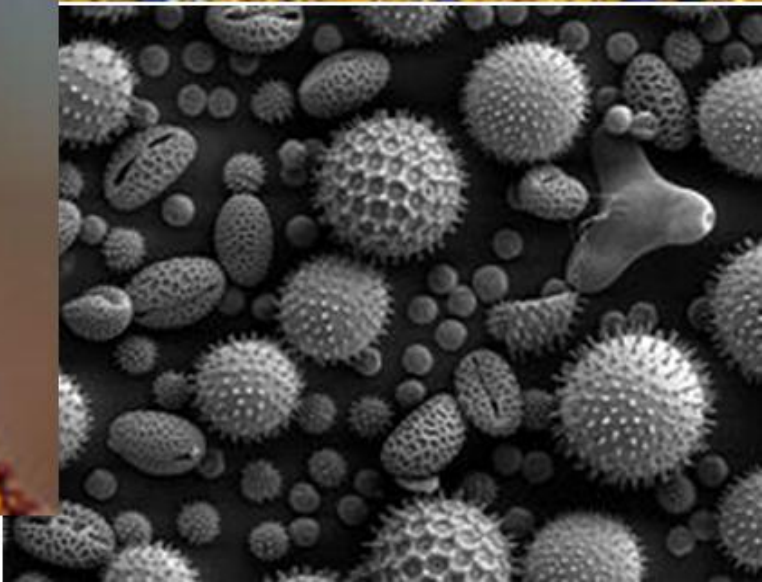
Kordos László, fauna analízis, pocok
hőmérő

A környezetrekonstrukció módszerei

- Pollen analízis

Barlangi fosszíliákból leszűrhető tanulságok

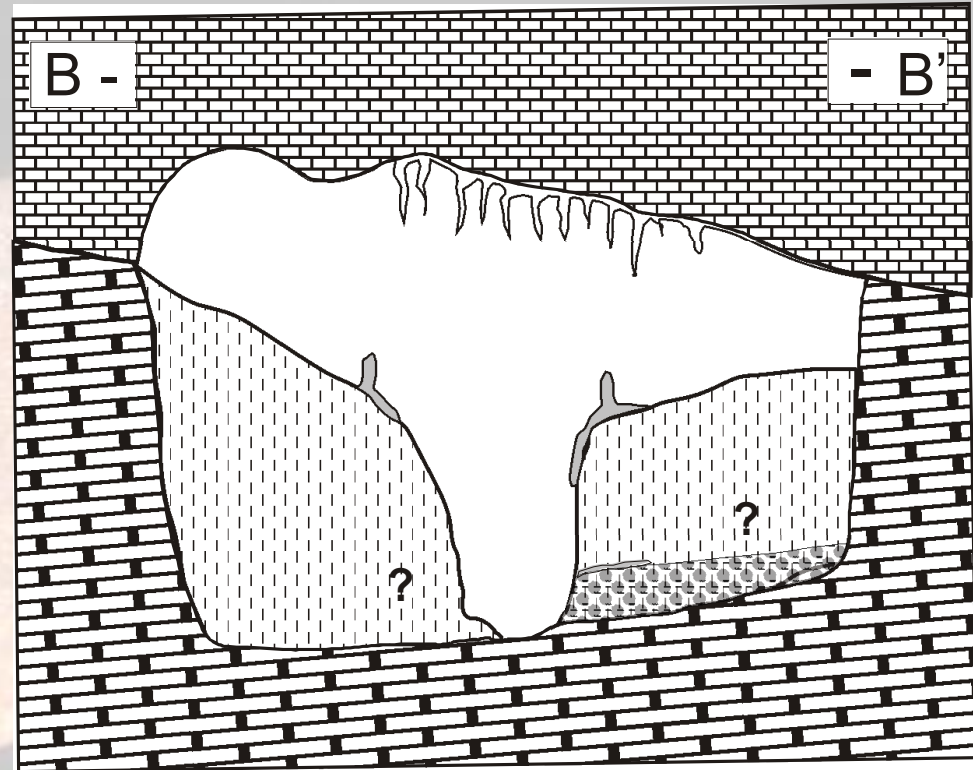
40° - 220°

-klímajelző

több lehülési és felmelegedési szakaszt különböztetünk meg meleg- és hidegkedvelő fajok váltakozása

-Korjelző

barlang fejlődése, üledék-felhalmozódási ciklusok

miocén orrszarvú állkapcsa (Kordos L.)
Abaligeti-bg. Ny-i 2. oldalág

Lelőhelyek

alsó Pliocén

háromujjú ősló (Hipparion)

Esterházy-barlang (Vértesszőlős, Csákvár)

Pliocén – Pleisztocén

kardfogú tigris (Machairodus)

Beremendi-rög és Esztramos-hegy

középső Pleisztocén (1.8 mill. – 10e)

barlangi medve (Ursus spelaeus)

Tar-kői-kőfülke, Lambrecht Kálmán-barlang, Upponyi 1. sz.-barlang, Jankovich-barlang, Solymári-ördöglyuk

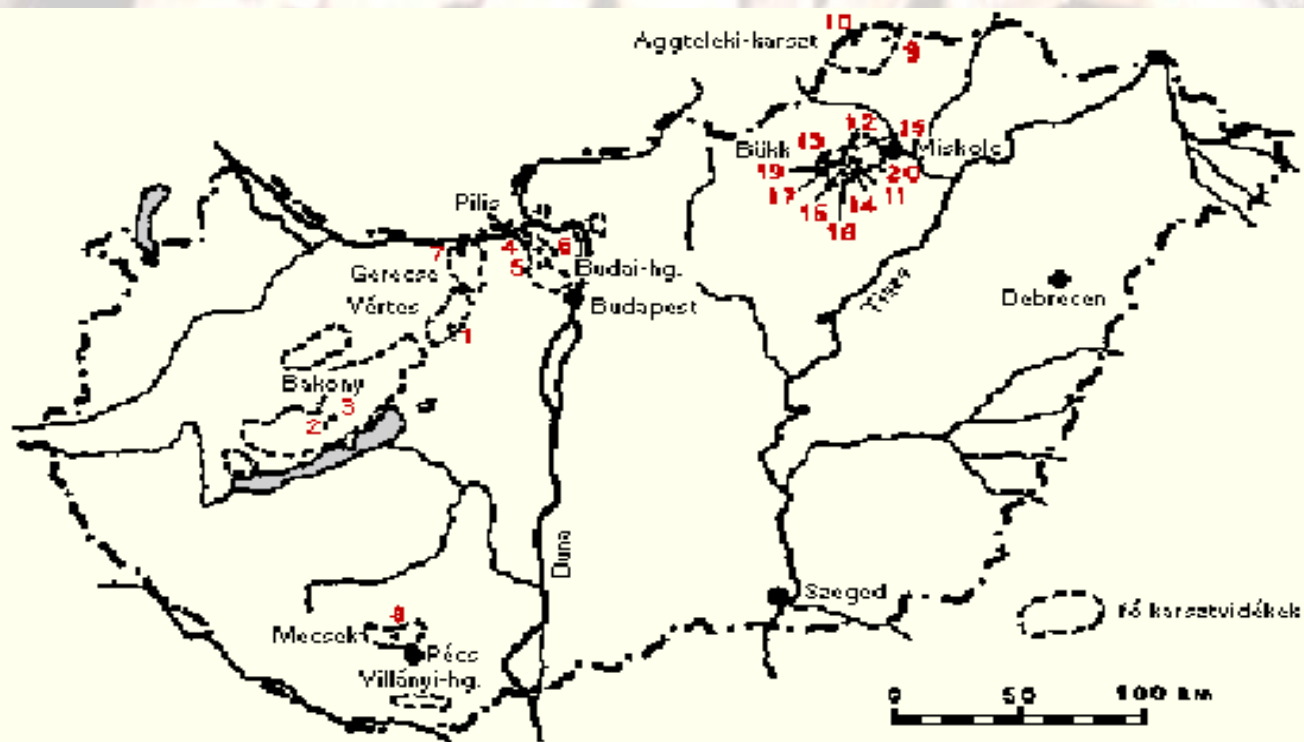

késő pleisztocén – holocén

gyapjas mammut (Mammuthus primigenius)

répáshutai Poros-lyuk, Petényi-barlang, Rejtekkőfülke

Az őslénytani leletekről legismertebb magyarországi barlangok földrajzi elhelyezkedése

- 1 = Csákvári-barlang; 2 = Száraz-Gerence-barlang; 3 = Tekerés-völgyi-sziklaeresz; 4 = Bivak-barlang; 5 = Remete-barlang; 6 = Pilisszántói 2. sz. kőfülke; 7 = Jankovich-barlang; 8 = Mély-völgyi-kőfülke; 9 = Esztramos; 10 = Jósvafői Por-lyuk; 11 = Kövesvárad; 12 = Tar-kői-kőfülke; 13 = Uppony 1. sz. kőfülke; 14 = Hór-völgyi-barlang; 15 = Lambrecht Kálmán-barlang; 16 = Balla-völgyi Poros-lyuk; 17 = Istállós-kői-barlang; 18 = Suba-lyuk; 19 = Petényi-barlang; 20 = Rejtek 1. sz. kőfülke (Jánossy D. 1977)

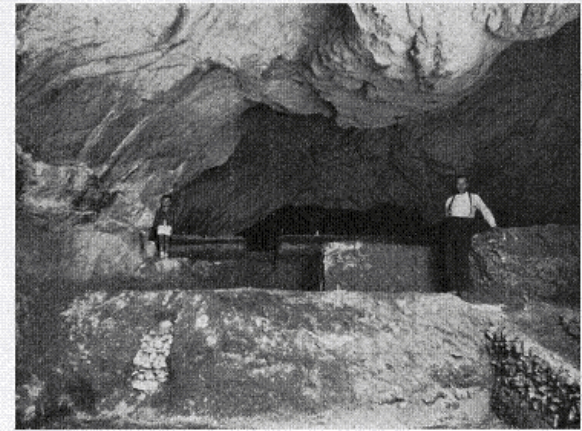
Régészet - Archeológia

- a múlt társadalmait kutatja
- anyagi kultúrájuk alapján
(épületek, eszközök, stb.)
- Célja: adott kultúra és a környezet rekonstrukciója.

A tudomány fontossága a barlangászatban

- barlangász műveltség része
- barlangjárás elindítója
- információt nyújt mindkét szakterület képviselőinek

3. kép. A Peskő-barlang belseje az 1939. évi úsatás állapotában.
Fényk. Hajdu I. 1939.

Múlt ismerete nélkül nincs biztos jövő ....

Régészeti korszakolás

Paleolitikum (pattintott kőkorszak)

- Korai paleolitikum:** 2,4-1,4 millió éve
- Alsó paleolitikum:** 1,4 millió-130 ezer éve
- Középső paleolitikum:** 130 ezer-35 ezer éve
- Felső paleolitikum:** 130 ezer-10 ezer éve

Neolitikum: (csiszolt kőkorszak): i.e. 6000 – 4100

Rézkor: i.e. 3900 – i.e. 2500

Bronz kor: i.e. 2500 – i.e. 900/800

Vaskor: i.e. 800 - i.sz.

Korai és alsó paleolitikum

Korai paleolitikum:

- (2,4-1,4 millió éve)
- Swartkrans-bg. (Dél-Afrika)
- Olduva-i ipar (Tanzánia)

Alsó paleolitikum

- (1,4 millió-130 ezer éve)
- Magyarország:
  - felszíni: Bódva-völgyi kavicsiparok
  - Vértesszőlősi kavicskultúra
  - **homo erectus (előember)**
  - barlangi: Mónosbéli mésztufa üregek, Budai Várbarlang

Középső paleolitikum I.

(130 ezer - 35 ezer)

Taubach-i kultúra

Lambrecht Kálmán-bg.

Bükki Mousterien kultúra:

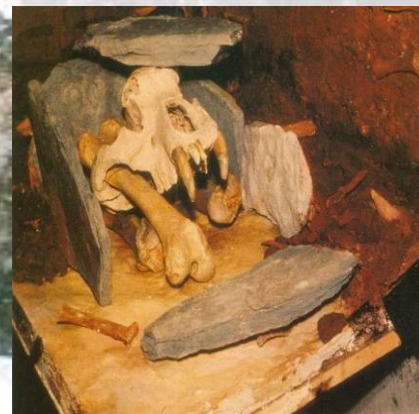
Subalyuk

Kecskés-galyai-bg.

Sólyom-kúti-sziklaüreg

Szeleta alsó rétege

Büdöspest

Középső paleolitikum II.

(130 ezer - 35 ezer)

Dunántúli Mousterien kultúra

Jankovich-bg., Piliszántói-
kőfülke, Szelim-lyuk, pilisi
Bivak-bg., Kis-kevélyi-bg.

Szeleta kultúra:

Szeleta-bg., Balla-bg.,
Háromkúti-bg.

Aurignaci I. kultúra:

Peskő-bg., Szeleta-bg.

Felső paleolitikum I.

(130 ezer-10 ezer)

Fejlett Szeleta kultúra:

Istállókői-bg.
Szeleta-bg.

Aurignaci II. kultúra:

Herman Ottó-bg.
Szeleta-bg.
Istállókői-bg.

Felső paleolitikum II.

(130 ezer-10 ezer)

Gravetti kultúra:

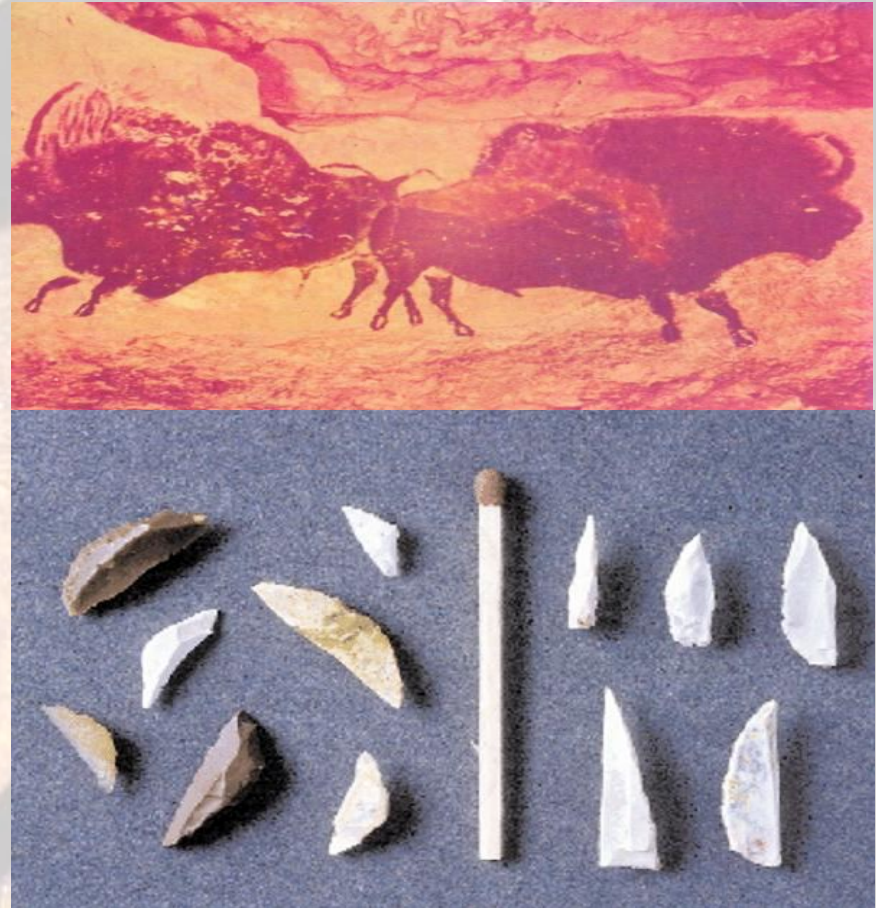
Szeleta-bg.

Diósgyőrtapolcai-bg.

Pilisszántói kultúra (barlangi gravetti):

Balla-bg.

Pilisszántói 1.sz. kőfülke

Neolitikum

(ie 6000-4100)

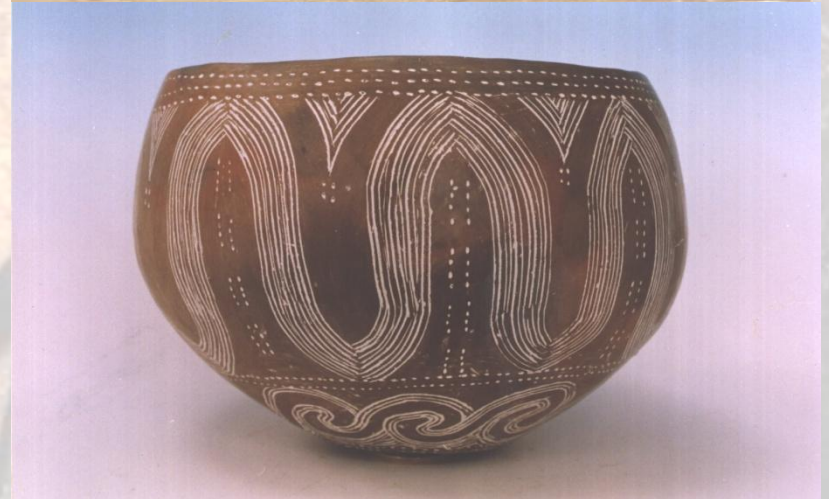
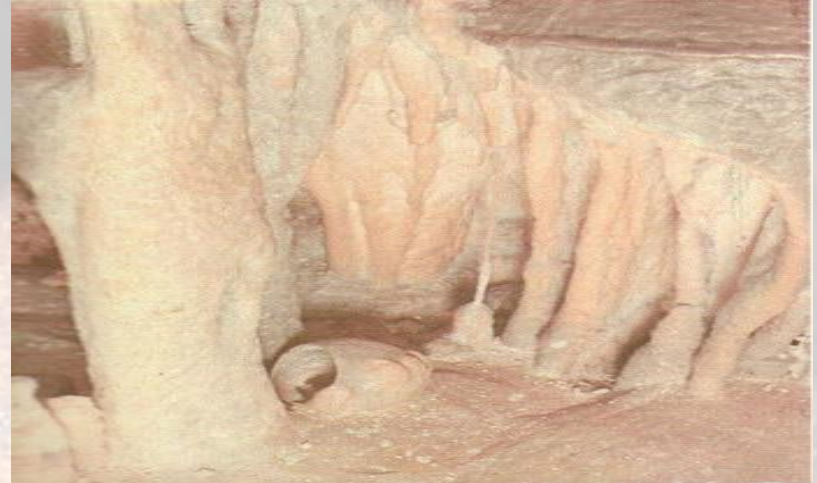
Bükki kultúra (ie 5000):

Baradla-bg.

Jakucs L.: Faggyúfáklyás expedíció

Hillebrand Jenő-bg.

Büdös-pest

Rézkor

(i.e.3900 – i.e. 2500)

Nyitraaludányi csoport:
Pongorlyuk

Bodrogkeresztúri csoport:
Büdöspest

Pécel (Bádeni) csoport:
Istállóskői bg.

Bronzkor és Vaskor

Bronzkor

(i.e.2500-ie.900/800)

Kyjatice kultúra:

Balla-bg.

Vaskor (i.e. 800 - i.sz.)

Hallstadt kultúra:

Baradla-bg.

A régészet és barlangkutatók kapcsolata

Minden a régészettel kezdődött ....

**Barlangi kitöltés információt ad a
résztudományok számára:**

- paleobotanika
- paleoökológia
- paleoklímatológia
- antropológia
- régészet, stb.

Fontos!!!

megfigyelés
dokumentálás
mintavétel
tanúfal

Túrázó feladata régészeti lelet észlelésekor

Zárt területen:

- leletet nem emelünk ki
- illetékesek értesítése

Nyílt területen:

- lelet „eldugása”

Nem védhető helyen:

- óvatos kiemelés
- nem tisztítás
- földminta vétel
- dokumentálás

A régészeti leletek védelme

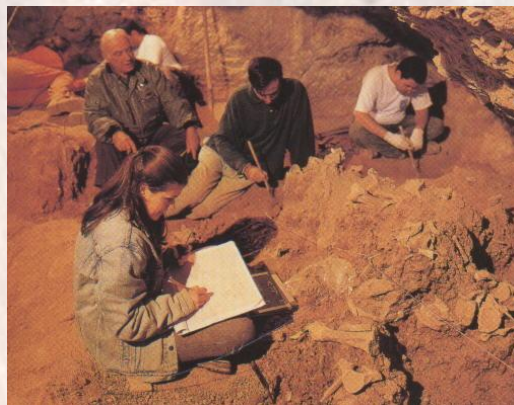
2001. évi LXIV. Törvény a kulturális örökség védelméről

- tilos veszélyeztetni, rongálni, hamisítani, megsemmisíteni
- tudományos módszerekkel kutatandó
- a lelet az állam tulajdona
- a lelőhelyek általános védelem alatt állnak
- felfedező köteles a felfedezést bejelenteni
- rongálás, a lelőhely/lelet be nem jelentés bírsággal sújtható

A feltárás folyamata

Terepi munka:

- Terepbejárás, információ gyűjtés
- Szelvények húzása, bontás
- Fotó, rajz, leírás, csomagolás

Múzeumi munka:

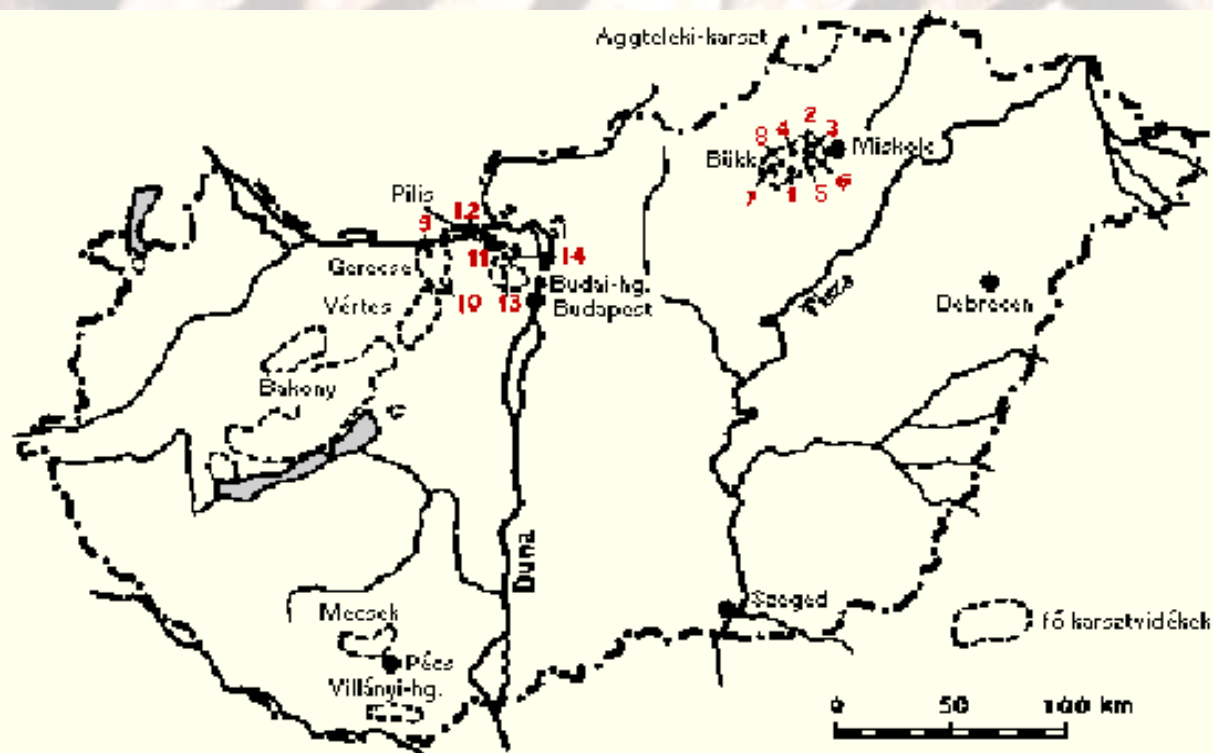
információk összegzése

Ősemberbarlangok jellemzői

- Nagy, szélvédett bejárat
- Tűzgyújtási lehetőség
- Közelben víz
- Jól védhető
- Nem nagyon vizes

Régészeti szempontból kutatott magyarországi barlangok földrajzi elhelyezkedése

- 1 = Suba-lyuk; 2 = Büdös-pest; 3 = Szeleta-barlang; 4 = Lambrecht Kálmán-barlang; 5 = Három-küti-barlang; 6 = Herman Ottó-barlang; 7 = Istállós-kői-barlang; 8 = Pes-kő-barlang; 9 = Jankovich-barlang; 10 = Szelim-barlang; 11 = Pilisszántói 1. és 2. sz kőfülke; 12 = Bivak-barlang; 13 = Remete-barlang; 14 = Remete-felső-barlang (Gábori M. 1977)

Köszönjük a figyelmet!

